

COEZIUNEA FRASTICĂ

PETRU ZUGUN

A. Premise și tehnica de lucru

Considerând fraza o însumare structurată logic – pentru exprimarea unui sens global unificator – de categorii de sensuri relaționate gramatical în mod specific și exprimate atât prin propoziții regente, cât și prin subordonatele lor, am intuit și, urmând intuiția, am postulat, empiric mai întâi, posibilitatea existenței unor elemente lingvistice *comune* propozițiilor care, din punctul de vedere al sintaxei tradiționale, nu se relaționează; am procedat, ulterior, la examinarea, din această perspectivă, a mai multor fraze, obținând, cel mai adesea, răspunsul pozitiv. Acest fapt a permis identificarea și clasificarea elementelor comune, după criteriile morfo-sintactice și lexicale, analoage celor cunoscute din textologie¹. Am numit *relaționare indirectă* – prin intermediul regentelor – relaționarea între propoziții care, din perspectiva sintaxei tradiționale, nu se relaționează și *relaționare directă* relaționarea între propozițiile care, din aceeași perspectivă, se relaționează prin cunoscutele *elemente de relație* sau prin orice alt mijloc, juxtapunere etc. Am înglobat ambele tipuri de relaționări în conceptul de *coeziune frastică*, propus acum.

Demonstrăm afirmațiile de mai sus luând în considerare următoarele trei fraze – analizate în maniera tradițională cunoscută în culegeri școlare speciale – pe care le supunem investigației de tipul precizat. Investigația noastră poate fi completată ulterior cu adăugiri de ordin teoretic deduse din analiza altor fraze. Propunem, cu această ocazie, și o anumită tehnică de lucru.

¹ Ele sunt, în majoritate, aceleași elemente lingvistice coezive textual, deictice, *embraceurs* sau *shifters*, încă puțin studiate de lingviștii români; pentru teoria de ansamblu, să se vadă, între alții, Heinrich F. Plett, *Știința textului și analiza de text. Semiotică, lingvistică, retorică*, în românește de Speranța Stănescu, București, Editura Univers, 1983; Cristina Hăulică, *Textul ca intertextualitate*, București, Editura Eminescu, 1981, p. 11–103 și *passim*, Emanuel Vasiliu, *Introducere în teoria textului*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1990, p. 29–38; Oana Popârda, *Elemente de analiză sintactică (Limba franceză contemporană)*, Iași, Editura Universității „A.I. Cuza”, 1987, p. 61–74; Luminița Hoarță Cărăușu, *Elemente de analiză a structurii conversației*, Iași, Editura Tehnică, Științifică și Didactică Cerni, 2003; Angelica Hobjilă, *Microsistemul deicticelor în limba română*, Iași, Casa Editorială „Demiurg”, 2003; Elena Tamba Dănilă, „Textul” în teoria sintaxei: perspective europene și românești, în volumul colectiv *Limba și literatura română în spațiul etnocultural dacoromânesc și în diaspora*, Iași, Editura Trinitas, 2003, p. 263–267.

I. În fraza următoare:

- [1] „Mare fu întristarea lui Băiet-Sărac
 [2] când văzu
 [3] că sora sa nici nu vrea
 [4] să știe de dânsul,
 [5] care a umblat prin atâtea pustii
 [6] și a trecut prin atâtea primejdii,
 [7] ca să străbată până la dânsa,
 [8] dar încă mai mare i se făcu întristarea
 [9] când ea începu a plânge
 [10] că se usucă de dorul zmeului,
 [11] care vine în fiecare zi
 [12] de o privește tot cu dor neseecat,
 [13] o amână de pe o zi pe alta
 [14] și nu se cunună cu ea” (*Ioan Slavici*),

poate fi – în cazul multora și există – relaționare indirectă între propozițiile (ss semnifică „subiect subînțeles”):

1. [3] – [1]: sora, sa / lui Băiet-Sărac	7. [10] – [1]: –
2. [4] – [1]: dânsul / lui Băiet-Sărac	8. [11] – [1]: –
3. [5] – [1]: care / lui Băiet-Sărac	9. [12] – [1]: –
4. [6] – [1]: ss / lui Băiet-Sărac	10. [13] – [1]: –
5. [7] – [1]: ss / lui Băiet-Sărac	11. [14] – [1]: –
6. [9] – [1]: –	
12. [4] – [2]: dânsul / ss	18. [10] – [2]: –
13. [5] – [2]: vb.3 sg. / vb.3 sg., care / ss	19. [11] – [2]: –
14. [6] – [2]: vb.3 sg. / vb.3 sg., care / ss	20. [12] – [2]: –
15. [7] – [2]: vb.3 sg. / vb.3 sg., care / ss	21. [13] – [2]: –
16. [8] – [2]: pron. i / ss	22. [14] – [2]: –
17. [9] – [2]: –	
23. [5] – [3]: care / sora, sa	27. [10] – [3]: ss / sora, sa, vb.3 sg. / vb.3 sg.
24. [6] – [3]: ss / sora, sa	28. [11] – [3]: –
25. [7] – [3]: ss / sora, sa	29. [12] – [3]: pron. o / sora, sa
26. [9] – [3]: ea / sora, sa, Băiet-Sărac,
vb.3 sg. / vb.3 sg.	30. [13] – [3]: pron. o / sora, sa
	31. [14] – [3]: ea / sora, sa
32. [7] – [4]: dânsul / dânsa	26. [11] – [4]: –
33. [8] – [4]: p	
34. [10] – [4]: o	

40. [7] – [5]: vb. 3 sg. / vb.3 sg., ss / *care*
 41. [8] – [5]: pron. *i* / *care*
 42. [9] – [5]: –
 43. [10] – [5]: –
 44. [11] – [5]: –
 45. [12] – [5]: –
 46. [13] – [5]: –
 47. [14] – [5]: –
 48. [8] – [6]: pron. *i* / ss
 49. [9] – [6]: –
 50. [10] – [6]: –
 51. [11] – [6]: –
 52. [12] – [6]: –
 53. [13] – [6]: –
 54. [14] – [6]: –
 55. [8] – [7]: pron. *i* / ss
 56. [9] – [7]: *ea* / *dânsa*
 57. [10] – [7]: ss / *dânsa*
 58. [11] – [7]: –
 59. [12] – [7]: pron. *o* / *dânsa*
 60. [13] – [7]: pron. *o* / *dânsa*
 61. [14] – [7]: *ea* / *dânsa*
 62. [10] – [8]: –
 63. [11] – [8]: –
 64. [12] – [8]: –
 65. [13] – [8]: –
 66. [14] – [8]: –
 67. [11] – [9]: –
 68. [12] – [9]: pron. *o* / *ea*
 69. [13] – [9]: pron. *o* / *ea*
 70. [14] – [9]: *ea* / *ea*
 71. [12] – [10]: pron. *o* / ss
 72. [13] – [10]: pron. *o* / ss
 73. [14] – [10]: *ea* / ss,

deci între 73 de cupluri de propoziții, relația realizându-se în 40 de cupluri și procentul de realizare fiind de aproape 55.

Relații secundare (cele indirecte numite acum astfel) pot fi între propozițiile, coordonate:

74. [8] – [1]: *mai mare* / *mare*, pron. *i* / *lui*
Băiet-Sărac
 75. [6] – [5]: ss / *care*, vb.3 sg. / vb.3
 sg., *prin atâtea* / *prin atâtea*
 76. [13] – [12]: pron. *o* / pron. *o*, ss / ss,
 vb.3 sg. / vb.3 sg.
 77. [14] – [12]: *ea* / pron. *o*, ss / ss, vb.3
 sg. / vb.3 sg.
 78. [14] – [13]: *ea* / pron. *o*, ss / ss, vb.3
 sg. / vb.3 sg.,

precum și între propozițiile, în raport de subordonare:

79. [2] – [1]: ss / ss / *lui Băiet-Sărac*
 80. [3] – [2]: *sora sa* / ss
 81. [4] – [3]: *dâr*
 82. [5] – [4]:
 83. [10] – [9]: ss / *ea*, vb.3 sg. / vb.3 sg.
 84. [11] – [10]: –
 85. [10] – [9]: ss / *ea*, vb.3 sg. / vb.3 sg.
 86. [11] – [10]: –
 87. [3] – [2]:
 88. [3] – [2]:

deci între 16 cupluri de propoziții – 5 aflate în raport de coordonare și 11 aflate în raport de subordonare –, numărul de realizări fiind de 14, iar procentul de realizare a relației, mult mai mare decât cel anterior, de aproape 90.

Relația indirectă, numită acum *secundară* pentru ultimele 16 cupluri, s-a realizat în cazul a 54 de cupluri propoziționale din 89 de cupluri, unde era posibilă teoretic, deci în cazul a peste 60% dintre ele. Sintaxa tradițională recunoaște existența relaționării numai în cazul a 16 cupluri propoziționale, aceasta însemnând 18%. Sporul procentual înregistrat de noi este așadar de 37%, mai mult decât dublu.

II. În fraza:

- [1] „Cum n-a mai întins masă mare,
- [2] prietenii s-au făcut nevăzuți,
- [3] ba nici nu-i mai întâlnea
- [4] oriunde i-ar fi căutat,
- [5] fiindcă fugeau de el,
- [6] îndată ce-l zăreau,
- [7] și acela își cerea iertăciune
- [8] dacă din întâmplare da piept cu vreunul
- [9] și vrea
- [10] să-l oprească
- [11] să-i spună ceva
- [12] că-i e degrabă
- [13] și n-are vreme de vorbă
- [14] și pleca repede p-aci încolo” (*I.L. Caragiale*),

poate fi – în cazul multora și există – relaționare indirectă între propozițiile:

1. [3] – [1]: ss / ss, vb.3 sg. / vb.3 sg.	7. [9] – [1]: ss / ss, vb.3 sg. / vb.3 sg.
2. [4] – [1]: ss / ss, vb.3 sg. / vb.3 sg.	8. [10] – [1]: ss / ss, vb.3 sg. / vb.3 sg.
3. [5] – [1]: el / ea	9. [11] – [1]: ss / ss, vb.3 sg. / vb.3 sg.
4. [6] – [1]: pr	
5. [7] – [1]: –	

- 3]:
 3]: ss / ss, vb.3 sg. / vb.3 sg.,
eunul / pron. *i*
 3]: ss / ss, vb.3 sg. / vb.3 sg.
 [3]: ss / ss, pron. *l* / pron. *i*
- [1]: *el* / ss
 [1]: pron. *l* / ss
 [1]: *acela* / *i*
 [1]: ss / ss, vb.3 sg. / vb.3 sg.
 [1]: ss / ss, vb.3 sg. / vb.3 sg.
 [4]: ss / ss, vb.3 sg. / vb.3 sg.
- 5]: –
 5]: –
 5]: –
 [5]: –
- 5]: –
 5]: ss / pron. *l*
 5]:
 [6]: pron. *l* / pron. *l*
- [7]:
 [7]: pron. *l* / pron. *acela*
- [8]: ss / ss
 [8]: pron. *i* / *vreunul*
 [8]: pron. *i* / *vreunul*
- [9]: ss / ss, vb.
 [9]: –
28. [11] – [3]: ss / ss, vb.3 sg. / vb.3 sg.
 29. [12] – [3]: pron. *i* / pron. *i*
 30. [13] – [3]: –
 31. [14] – [3]: –
38. [11] – [4]: ss / pron. *i* / pron. *i*, vb.3
 sg. / vb.3 sg.
 39. [12] – [4]: pron. *i* / pron. *i*
 40. [13] – [4]: –
 41. [14] – [4]: –
46. [11] – [5]: –
 47. [12] – [5]: –
 48. [13] – [5]: –
 49. [14] – [5]: –
54. [11] – [6]: pron. *i* / pron. *l*
 55. [12] – [6]: –
 56. [13] – [6]: –
 57. [14] – [6]: –
60. [13] – [7]: ss / pron. *acela*
64. [13] – [8]: ss / *vreunul*
 65. [14] – [8]: ss / *vreunul*

deci între 77 de cupluri propoziționale, numărul cuplurilor în care realizarea relaționării indirecte se poate constata fiind de 44, iar procentul de realizare, de peste 57.

Relații secundare pot fi – în cele mai multe ele și există – între cuplurile, în coordonare:

78. [3] – [2]: pron. <i>i</i> / prietenii	81. [9] – [8]: ss / ss, vb.3 sg. / vb.3 sg.
79. [7] – [3]: <i>acela</i> / pron. <i>i</i>	82. [13] – [12]: ss/ pron. <i>i</i>
80. [14] – [7]: ss / <i>acela</i> , vb.3 sg. / vb.3 sg.	

și între cuplurile, în subordonare:

83. [2] – [1]: –	88. [9] – [7]: –
84. [4] – [3]: ss / ss, vb.3 sg. / vb.3 sg.,
pron. <i>i</i> / pron. <i>i</i>	89. [12] – [7]: pron. <i>i</i> / <i>acela</i>
85. [5] – [3]: ss / pron. <i>i</i>	90. [13] – [7]: ss / ss, vb. 3 sg. / vb. 3 sg.
86. [6] – [5]: ss / ss, vb.3 sg. / vb.3 sg.,
pron. <i>l</i> / el	91. [10] – [9]: ss / ss, vb.3 sg. / vb.3 sg.
87. [8] – [7]: <i>vreunul</i> / <i>acela</i>	92. [11] – [10]: pron. <i>i</i> / pron. <i>l</i> , ss / ss,
vb.3 sg. / vb.3 sg.,

deci între 15 cupluri, între care 5 în coordonare și 10 în subordonare, realizarea relaționării secundare fiind înregistrată în 13 cupluri, așadar procentul de realizare a ei este de aproape 90.

Relația indirectă (și secundară) se poate constata în cazul a 57 de cupluri, adică în cazul a peste 67% dintre ele. Sintaxa tradițională recunoaște existența relaționării numai în cadrul a 15 cupluri, aceasta însemnând mai puțin de 16% dintre ele. Sporul de relaționări este la noi de 42%.

III. Cea de a treia (și ultima) frază luată în considerare este:

- [1] „Când îi declară limpede
- [2] că nu poate
- [3] să dea Laurei niciun ban zestre,
- [4] tânărul s-a rușinat
- [5] și s-a emoționat,
- [6] iar Pinteia a protestat
- [7] când bătrânul a adăugat
- [8] că fata va avea totuși un trusou modest
- [9] și cele ce îi trebuiesc în casă,
- [10] că n-are nevoie de nicio ață
- [11] că Laura e cea mai mândră comoară din lume
- [12] și că de altfel nădăjduiește
- [13] la logodnă să vină cu părinții săi,
- [14] care vor îndrăgi pe Laura tot așa
- [15] cum o iubește și el” (*L. Rebreanu*),

relaționarea indirectă putând fi observată între propoziți

1. [3] – [1]: ss / ss	7. [10] – [1]: –
2. [5] – [1]: –	8. [11] – [1]: –
3. [6] – [1]: –	9. [12] – [1]: –
4. [7] – [1]: <i>bătrânul</i> / ss	10. [13] – [1]: –
5. [8] – [1]: –	11. [14] – [1]: –
6. [9] – [1]: –	12. [15] – [1]: –
13. [4] – [2]: –	19. [10] – [2]: –
14. [5] – [2]: –	20. [11] – [2]: –
15. [6] – [2]: –	21. [12] – [2]: –
16. [7] – [2]: <i>bătrânul</i> / ss	22. [13] – [2]: –
17. [8] – [2]: –	23. [14] – [2]: –
18. [9] – [2]: –	24. [15] – [2]: –
25. [4] – [3]: –	31. [10] – [3]: –
26. [5] – [3]: –	32. [11] – [3]: <i>Laurei</i>
27. [6] – [3]: –	33. [12] – [3]: –
28. [7] – [3]: –	34. [13] – [3]: –
29. [8] – [3]: <i>fata / Laurei</i>	35. [14] – [3]: <i>Laurei</i>
30. [9] – [3]: pron. <i>i</i> / <i>Laurei</i>	36. [15] – [3]: pron.
37. [6] – [4]: <i>Pintea / tânărul</i> , vb.3 sg. / vb.3 sg.	43. [12] – [4]: ss / ss / vb.3 sg.
38. [7] – [4]: –	44. [13] – [4]: ss / ss / vb.3 sg., pron.
39. [8] – [4]: –	45. [14] – [4]: –
40. [9] – [4]: –	46. [15] – [4]: <i>el / te</i>
41. [10] – [4]: ss / ss, <i>tânărul</i> , vb.3 sg. / vb.3 sg.	
42. [11] – [4]: –	
47. [7] – [5]: –	52. [12] – [5]: –
48. [8] – [5]: –	53. [13] – [5]: <i>părin</i>
49. [9] – [5]: –	54. [14] – [5]: –
50. [10] – [5]: ss / ss / <i>Pintea</i> , vb.3 sg. / vb.3 sg.	55. [15] – [5]: vb.3 sg. / <i>tânărul</i>
51. [11] – [5]: –	
56. [8] – [6]: –	59. [14] – [6]: –
57. [9] – [6]: –	60. [15] – [6]: <i>el / P.</i>
58. [13] – [6]: ss / ss / <i>Pintea</i> , vb.3 sg. / vb.3 sg.	
61. [10] – [7]: –	64. [13] – [7]: –
62. [11] – [7]: –	65. [14] – [7]: –
63. [12] – [7]: –	66. [15] – [7]: –

67. [10] – [8]: –
 68. [11] – [8]: *Laura / fata*, vb.3 sg. / vb.3 sg.
 69. [12] – [8]: –
 70. [13] – [8]: –
 71. [14] – [8]: *Laura / fata*
 72. [15] – [8]: pron. *o / fata*
 73. [10] – [9]: –
 74. [11] – [9]: *Laura / pron. i*, vb.3 sg. / vb.3 sg.
 75. [12] – [9]: –
 76. [13] – [9]: –
 77. [14] – [9]: *Laura / pron. i*
 78. [15] – [9]: pron. *o / pron. i*
 79. [12] – [10]: *ss / ss*, vb.3 sg. / vb.3 sg.
 80. [13] – [10]: *ss / ss*, vb.3 sg. / vb.3 sg.
 81. [14] – [10]: –
 82. [15] – [10]: –
 83. [13] – [11]: –
 84. [14] – [11]: *pe Laura / Laura*
 85. [15] – [11]: pron. *o / Laura*
 86. [14] – [12]: –
 87. [15] – [12]: *ss / ss*, vb.3 sg. / vb.3 sg.
 88. [15] – [13]: *el / părinții, săi*,
 sg.

relaționarea indirectă posibilă fiind între 88 de cupluri propoziționale și fiind realizată în 30 dintre ele, adică în cazul a peste 34%.

Relaționarea secundară posibilă este între următoarele 5 cupluri propoziționale, în coordonare:

89. [5] – [4]: *ss / tânărul*, vb. 3 sg. / vb. 3 sg.
 90. [6] – [5]: vb. 3 sg. / vb. 3 sg.
 91. [9] – [8]: pron. *îi / fata*
 92. [11] – [10]: –
 93. [12] – [10]: vb. 3 sg. / vb. 3 sg.

și între 11 cupluri în subordonare:

94. [2] – [1]: *ss / ss*, vb. 3 sg. / vb. 3 sg.
 95. [3] – [2]: *ss / ss*, vb. 3 sg. / vb. 3 sg.
 96. [7] – [6]: –
 97. [10] – [6]: *ss / Pinte*, vb. 3 sg. / vb. 3 sg.
 98. [11] – [6]: –
 99. [12] – [6]: *ss / Pinte*, vb. 3 sg. / vb. 3 sg.
 100. [8] – [7]: –
 101. [9] – [7]: –
 102. [13] – [12]: *ss / ss*, vb. 3 sg. / vb. 3 sg.
 103. [14] – [13]: *ss / părinții*
 104. [15] – [14]: pron. *o / Laura*,

deci între 16 cupluri relaționate direct, și s-a realizat în cazul a 11 – dintre care 4 în coordonare și 7 în subordonare –, procentul de realizare a ei fiind acum de aproape 70; sintaxa tradițională recunoaște relaționarea de maxim 16%.

Relaționarea indirectă (și secundară) s-a realizat în cazul a 41 cupluri din 104, procentul de realizare a ei fiind de aproape 40. Sporul de realizare relațională este, la noi, de 18%.

IV. În toate cele trei fraze:

a) relația interpropozițională indirectă este, teoretic, posibilă în cazul a 238 (73+77+88) de cupluri, ea realizându-se efectiv în 114 (40+44+30) cupluri, deci în aproape 50% dintre ele;

b) relația interpropozițională directă, de coordonare și de subordonare, se realizează în cazul a 47 (16+15+16) de cupluri, adică în cazul a mai puțin de 15%, acest fapt fiind constatabil după sintaxa tradițională;

c) în cazul celor 47 de cupluri de la b), relaționarea secundară – care o dublează pe aceea directă dintre ele – se realizează în situația a 38 (14+13+11) dintre ele, procentul de realizare a ei fiind de 80, deci aproape dublu față de procentul înregistrat la a);

d) relația interpropozițională indirectă – numită secundară în situația de la b) –, posibilă în cele 283 (238+45) de cupluri propoziționale, se realizează la 161 (114+47) de cupluri, ceea ce reprezintă peste 60% dintre ele, diferența procentuală între ceea ce se cunoaște și ceea ce propunem să fie cunoscut fiind de aproximativ 45%;

e) în consecință, coeziunea frastică este în cele trei texte luate împreună de aproximativ 60%; pentru restul de 40% trebuie identificate alte elemente ale coeziunii frastice, comune (precum congruența lexical-semantică, intonația unică ș.a.) tuturor propozițiilor sau specifice numai unora.

B. Observații și concluzii

1. Există nu una, ci două tipuri de relaționări interpropoziționale, tipul direct, studiat de sintaxa tradițională, și tipul indirect, relevat de noi, fiecare tip dispunând de relatori specifici. Existența relației interpropoziționale indirecte se relevă prin simplul fapt că, în fiecare cuplu de relatori care o exprimă, ocurența primului termen precizat este impusă de utilizarea celui de al doilea, poziționat în frază înaintea lui, că ea nu este deci întâmplătoare (aici și în continuare nu reluăm exemplificarea).

2. Prin relaționarea indirectă „comunică” nu numai propozițiile relaționate direct, ci și cele nerelaționate direct, acestea dovedindu-și și astfel, peremptoriu, apartenența lor la frază.

3. Tipul de relaționare indirectă poate apărea atât între propozițiile nerelaționate direct, cât și între propozițiile relaționate direct, situație în care, repetăm, denumirea ei mai potrivită este aceea de relaționare secundară, o relaționare care în acest caz o dublează pe aceea directă.

4. Relaționarea indirectă (și secundară) se exprimă prin aceleași mărci (relatori) ca și cei textuali, pronume, substantive proprii, repetarea categoriilor gramaticale, elipsa subiectului ș. a., aceasta însemnând că relaționarea indirectă o

repetă, la scara mai redusă a frazei, pe aceea din relaționarea textuală transfrastică. O investigație de fraze aparținând tuturor stilurilor funcționale va confirma, foarte probabil, această afirmație și va releva conectori noi; oricum, felul lor nu depinde de clasificarea semantică a propozițiilor, cunoscută din sintaxa tradițională, motiv de nerețineră a lor în frazele analizate.

5. Conectorii frastici în expresia relației interpropoziționale indirecte fiind alții și de alt tip decât cei utilizați în expresia relațiilor indirecte, este firesc ca ei să fie înregistrați ca atare și, pe această bază, să se facă distincția semantică între, pe de o parte, termenul *relator*, hiponim, supraordonat, și, pe de altă parte, termenul *conector*, aplicat expresiei relației indirecte, și denumirea *element de relație*, pentru coordonare, subordonare ș. a., ultimele două fiind subordonate primei denumiri.

6. Tipul de raport sintactic exprimat de conectori, în accepția dată de noi *supra*, fiind altul decât cel exprimat de elementele de relație, trebuie precizat: este un raport, specific, de *corespondență complementară gramatical-lexicală interpropozițională*, analog cu cel contextual și textual.

7. Specificul structural al relaționării indirecte constă în relaționarea propozițiilor prin părți de propoziție, omogene sau neomogene morfosintactic: subiecte neexprimate sau exprimate prin pronume se raportează la subiecte exprimate, întâi, prin substantive; atribute sau complemente reiau, deictic, informația exprimată prin subiecte și prin alte părți de propoziție.

8. Părțile de propoziție care „comunică” cu părțile altor propoziții aparțin și frazei, iar cele care nu comunică aparțin numai propoziției.

9. Coeziunea frastică, în general, dovedește faptul că, indiferent de existența sau de inexistența relaționării interpropoziționale directe, există relaționări și între părți de propoziție din propoziții diferite. Felul semantic gramatical și structural al propozițiilor aflate în raportul de corespondență precizat este variat, relaționându-se astfel atât propoziții de același „fel” (atributive cu atributive etc.) sau de „feluri” diferite (atributivă cu circumstanțială de mod sau cu principală), cum se poate observa din prezentarea de mai sus.

10. Examinarea tuturor cuplurilor propoziționale între care se manifestă prin relatori – elemente de relație și conectori – raporturile directe și relaționarea indirectă (secundară) relevă faptul că orice propoziție se află măcar într-o relație cu altă propoziție și că deci niciuna nu este în afara unei relații cu alta, concluzie opusă celei tradiționale, deductibilă din identificarea raporturilor directe, vizualizate de schemele frazelor.

11. Calitativ, raporturile propoziționale directe sunt superioare celor indirecte – ultimele n-ar exista fără primele și fraza n-ar exista fără acestea –, însă cantitativ situațiile se inversează: din aproximativ 60% relații interpropoziționale exprimate, numai în medie sub 15% sunt relații directe și 45% sunt relaționări indirecte. Superioritatea tipului de relație directă asupra tipului de relaționare indirectă se

relevă și din faptul că există fraze în care este ocurentă numai relaționarea directă, nu și cea indirectă, precum fraza: *poate că este bine să se știe că el a plecat*, iar, pe de altă parte, că regentele relaționate direct se relaționează și indirect (secundar) în procent dublu (80) față de subordonatele relaționate indirect, în procent mediu de 60; de asemenea, putem postula relaționarea secundară în procent de 100; se poate vorbi și de o suprarelaționare directă în cazul corespondenței timpurilor și modurilor, corespondență constând, cum se știe, în impunerea unor forme flexionare verbale de alte forme flexionare verbale.

12. Pe baza precizării anterioare, frazele pot fi clasificate în fraze care cunosc relaționarea integrală, prin ambele tipuri de relaționări, și fraze care cunosc o relaționare parțială, numai prin tipul de relație directă. Coeziunea frastică este variabilă și, de asemenea, frazele pot fi clasificate după gradul de coeziune în categorii diferite după numărul de relatori ocurenți.

13. Conectorii propoziției relaționate indirect cu mai multe propoziții sunt, obișnuit, aceiași, constant.

14. După numărul de conectori, relaționarea indirectă poate fi *simplică* (constând în o singură pereche de conectori) sau *complexă* (constând în două sau mai multe perechi de conectori).

15. De asemenea, sunt clasificabile și mărcile relației indirecte după gradul lor de coeziune frastică și după frecvența lor. Astfel, calitativ, elipsa subiectului este cel mai coeziv relator, neexprimarea subiectului, parte principală de propoziție, impunând recursul la altă propoziție (alte propoziții), pentru a se ști despre ce sau despre cine „se vorbește” în frază, condiție *sine qua non* (excepții precum *plouă, tună* ș. a. nu schimbă concluzia); cantitativ, cei mai frecvenți relatori sunt – sau în momentul actual al cercetării par a fi – pronumele personale, ca *embrayeurs* sau *shifters*. Subiectul subînțeles este mai coeziv decât subiectul inclus, puterea de coeziune a primului fiind sporită de posibilitatea existenței mai multor subiecte de acest tip în aceeași frază, iar a ultimului fiind diminuată de posibilitatea identificării lui prin desinență raportabilă la un singur subiect. Pot fi constatate și cumuluri de relatori în propozițiile relaționate indirect (sau secundar), precum elipsa subiectului combinată cu repetarea persoanei și a numărului la verb, un cumul inexistent, din motive bine cunoscute, în engleză, germană sau franceză etc., cum ar putea arăta o cercetare contrastivă posibil de extins la toate aspectele relaționării indirecte, relaționare constatabilă nu numai în română, ci și în (celelalte) limbi, fraza fiind una dintre *universalile* limbajului articulat, iar relaționarea indirectă fiind și ea una dintre aceste *universalii*.

16. Cu cât coeziunea frastică este mai mare, cu atât este mai necesar, pentru dezambiguizarea totală a frazei, apelul la context și chiar la text, numai astfel putând fi identificat mesajul transmis prin ea.

17. Sub raport didactic, noțiunea de *coeziune frastică*, cu implicațiile prezentate aici și, eventual, acestea împreună cu altele, similare, poate constitui subiect de cunoaștere, în grade diferite, și deci de cuantificare și de evaluare a cunoașterii, câtă vreme această coeziune există. Tehnica de lucru pe care am propus-o și pe care ne-am bazat poate servi realizării acestui scop.

LA COHÉSION PHRASTIQUE

RÉSUMÉ

Analysant plusieurs phrases du point de vue de la mise en relation des propositions, l'auteur a constaté que, en moyenne, dans 40% des propositions qui ne sont pas mises en relation – conformément à la syntaxe traditionnelle – l'occurrence de certaines parties du discours est déterminée par quelques parties du discours qui se trouvent en d'autres propositions, dans le cadre d'une mise en relation que l'auteur a dénommée *indirecte* (ou *secondaire*, pour le cas des propositions qui sont déjà mises en relation).

La *cohésion phrastique* réside en tous les deux types de mise en relation, *directe* et *indirecte*.

*Facultatea de Litere
Universitatea „Al.I. Cuza”
Iași, Bulevardul Carol, nr. 11*